

ФОРМУВАННЯ ПОНЯТТЯ «ПОРИ РОКУ» В МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЧЕРЕЗ ВИКОРИСТАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ТЕКСТІВ

В.О. Матвєйчук

*студентка психолого-педагогічного факультету
Криворізький педагогічний інститут ДВНЗ «КНУ»*

Вступ. Особливістю розвитку когнітивної сфери дітей молодшого шкільного віку являється перехід пізнавальних психічних процесів дитини на більш високий рівень. В цей період якісно змінюються, перебудовуються усі сфери особистості дитини. Починається ця перебудова з інтелектуальної сфери, передусім – з мислення. У вимогах нових освітніх стандартів однією з актуальних завдань являється формування понятійного мислення.

Об'єкт дослідження – процес формування в молодших школярів поняття «пори року», **предмет** – використання навчальних текстів як засобу формування поняття «пори року».

Мета дослідження: розробити систему завдань по роботі з навчальними текстами, яка забезпечить формування поняття «пори року».

Результати та їх обговорення. Під поняттєвим мисленням більшість авторів розуміють процес діяльності у сфері мислення, у результаті якого людина розв'язує певну проблему, користуючись готовими знаннями, які виражені в поняттєвій формі, у судженнях, умовиводах [3].

З позицій системно-діяльнісного підходу до навчання, показником сформованості у поняттєвим мисленням у молодшого школяра виступають не лише знання та розуміння великої кількості понять, а його вміння працювати з будь-яким поняттям [2], вміння в проблемній ситуації активізувати пошукову діяльність, структурувати отримані знання. Перехід учнів від опису властивостей окремого об'єкта чи явища до їх знаходження і виділення в цілому класі подібних предметів, співвідношенню з ознаками, що виділяються, загальними для цілого ряду явищ веде до оволодіння словом-терміном, поняттям. Поняття абстрагується від індивідуальних ознак окремих сприймань та уявлень і є, таким чином, результатом узагальнення сприймань і уявлень дуже великої кількості однорідних явищ і предметів.

Специфіка мислення школяра полягає в тому, що у дитини недостатньо розвинені здібності до певних форм мислення. Властивість дитячого розуму сприймати все конкретне, буквально, невміння піднятися над ситуацією і зрозуміти її загальний, абстрактний або переносний сенс – одна з основних труднощів дитячого мислення, що яскраво проявляються при вивченні таких абстрактних шкільних дисциплін, як математика або граMATика

Якщо мислення в поняттях недостатньо розвинене, то дитина відчуває труднощі в абстрагуванні, узагальненні, у виділенні суттєвого і відкиданні несуттєвого.

Нездатність розрізняти загальне, головне і другорядне нерідко призводить до помилкових висновків, пов'язаних з тим, що діти судять про предмети на основі другорядних, несуттєвих ознак.

Поняття «пори року» відповідно до програми початкової школи розпочинається у 2 клас, де розкриваються взаємозв'язки між живою та неживою природою. У ході пізнання навколишнього природного середовища молодші школярі повинні навчитися спостерігати за об'єктами та явищами, виділяти у них спільні та відмінні ознаки, а також спостерігати за явищами природи та фіксувати зміни, що відбуваються.

Сформувати в учнів цілісне уявлення про явища, що відбуваються у природі дають можливість схеми причинно-наслідкових зв'язків, показують зв'язки між живою та неживою природою (рис.).

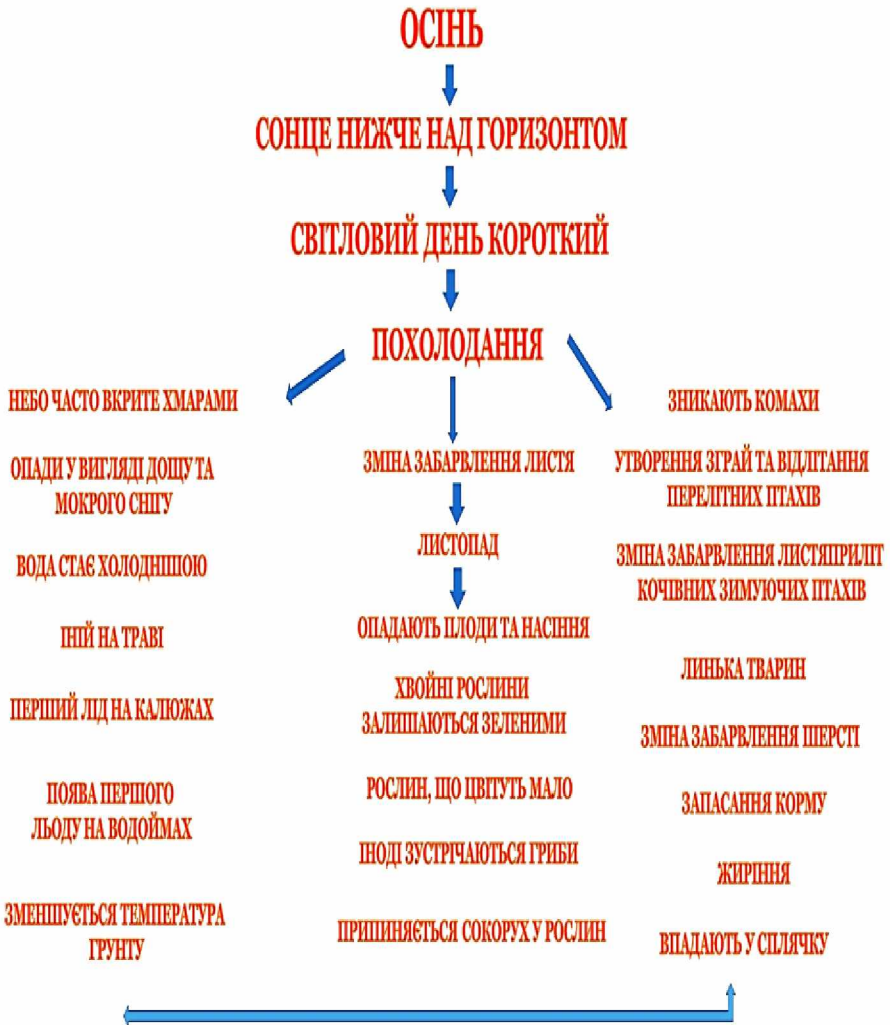

Рис. Схема розвитку поняття «Осінь»

Для формування поняття «пора року осінь» нами були підібрані тексти, які містять істотні ознаки осені, як пори року. Крім того, ми пропонує наступні види робіт, які сприятимуть формуванню поняттєвого мислення молодших школярів.

Казка про осінь

Золота Осінь узяла пензлик і фарби, почала малювати. Берізка і клена подарувала жовте листя. Пофарбувала яблука в червоний колір. Пройшлася своїм пензлем по жовтих грушах. Усі дерева і кущі розфарбувала. Осінь, тільки зелені ялинки залишилися. А хмари на небі Чаклунка прикрасила сірим кольором. Тепер по небу плывуть важкі сірі хмари.

1. Як можна назвати твір? (Свято осені. Осінь. Чарівна осінь. Зачарована осінь).
Запишіть назву, яка найбільше вам сподобалася.

2. Доберіть антоніми до прикметників, які характеризують осінь.

Сумна – весела,

Тривожна – спокійна

Буденна – святкова (урочиста)

Холодна – тепла

3. Доберіть до поданих слів близькі за значенням:

Осінь - чарівниця, щедра тітонька, художниця, господиня, красуня;

прийшла – прилинула, завітала, настала, наступила;

одягла – вбрала, причепурила;

красивий – гарний, чарівний, чудовий;

шелестіла – шурхотіла.

4. Доберіть до поданих слів епітети:

осінь – золота, щедра, красуня, чарівниця, художниця, чаклунка, різнобарвна, барвиста;

дерева – різнокольорові, барвисті, святково вбрані;

вбрання у клена – червоне, жовтогаряче;

листя у берізки – жовте, золотисте, ніжне;

земля – барвистий килим, розкішна ковдра.

5. Доберіть порівняння:

Осінь, як ... (золотокоса дівчинка);

листочка клена, як ... (зірочки, метелики);

листочка верби, як ... (рибки, човники);

туман, неначе ... (молоко, серпанок);

хмарки, ніби ... (пух, кучугури снігу, вовна).

Висновки. Загалом, для роботи з навчальними текстами щодо забезпечення формування поняттєвого мислення ми пропонуємо давати учням маленькі тексти, що складаються із 10 рядків та пропонувати добирати до них по 2-3 заголовки, знаходити незрозумілі слова та визначати їх сутність; пропонувати учням читати по абзацам та проводити їх аналіз для складання детального плану тексту та визначення істотних ознак природничого поняття. На сьогодні основними умовами ефективності використання інтегрованих завдань є врахування обсягу, складності і кількості інформації, яка сприймається, навчальних можливостей учня, психологічної готовності працювати, професійної підготовки вчителя.

Список використаної літератури:

1. Біда О. Формування природничих понять / О. Біда // Початкова школа – 2000. – № 7. – С. 23–25.
2. Митник О.Я. Розвиток поняттєвого мислення учнів у процесі навчання / О.Я. Митник // Практична психологія та соціальна робота: Науково-практичний освітньо-методичний журнал. - 2014. - № 3. - С. 12-17.
3. Пасічник Н.О. Психологічні умови ефективного розвитку образного та поняттєвого мислення у молодших школярів // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія № 12. Психологічні науки: [зб. наук. праць]. – К. : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2013. – Вип. 41 (65). – С. 129 – 138.